

Аналитический отчет

Тэ ракхас чхаворэн
тэ наявэл
принудительно и
сарэса тэрнинько
брако машкир лэндэ
андэ Беларусь

Vaikų, ankstyvų ir
priverstinių santuokų
prevenciją tarp romų
mergaičių, skatinant
mergaičių
išsilavinimą bei
mokytojų ir romų
lyderių rengimą
Baltarusijoje

Analitinė ataskaita

© Expert and Educational Partnership
Romaintegration (Minsk, Belarus),
2016

© Public establishment 'Lygių
teisių ekspertizės centras' (Vilnius,
Lithuania), 2016

**Тэ рахас
чхаворэн
тэ наявэл
принудительно и
сарэса тэрнинько
брако машкир
лэндэ андэ
Беларусь**

Аналитический отчет

**Vaikų, ankstyvų
ir priverstinių
santuokų
prevenciją tarp
romų mergaičių,
skatinant
mergaičių
išsilavinimą bei
mokytojų ir romų
lyderių rengimą
Baltarusijoje**

Analitinė ataskaita

Ракирибэн палэ проэкто

Буты палэ проэкто «Тэ наывэл кэ тэрнэ чхаворэ, тэрнэ и принудительна браки машкир ромэндэ кай дживэн дэ Беларусь», исыс ракирибэн сыкляритко вашэ ромэндэ кай дживэн дэ Беларусь, со нашукар явэла дэ социальнэ джиипэн кэ тэрнэ мануша кай кэрэн брако тэрно, наывэла чачипэн кэ лэнгирэ бияты, наывэла развитие социальнэ кэ тэрнэ мануша, особенно кэ чхая.

Информационно буты «Тэрно брако-упущенные возможности», да исыс пректо «Тэ ракхас чхаворэн тэ наывэл принудительно и сарэса тэрнинько брако машкир лэндэ андэ Беларусь» Амэ кэрас дая буты тэ джинэн рома со социальнэ пхарипэ исы дэ тэрно брако. Треби тэ ракхас биатэнгиро чачипэн, и тэ явэл возможность ваш социальнэ развитие романэн чхавэн и чхаен.

Информационно буты джал и ваш дадэнгэ,ваш чхаворэндэ и романэ лидеры.

Кадая буты кэрдя экспертно-просветительско товарищество Romaintegration ,а дякэ жэ: Республиканским общественным объединением «Белорусская цыганская диаспора», районным общественным объединением «Ошмянская цыганская община». Зарубежными партнерами являлись Public establishment „Lygių teisių ekspertizės centras“, а так же Canada Fund for Local Initiatives.

Apie projektą

Projekto „Vaikų, ankstyvų ir priverstinių santuokų prevenciją tarp romų mergaičių, skatinant mergaičių išsilavinimą bei mokytojų ir romų lyderių rengimą Baltarusijoje“ tikslas buvo informuoti Baltarusijos romų gyventojus apie negatyvias socialines ankstyvų santuokų pasekmes, vaikų teisių vertybių formavimo skatinimas bei informacijos sklaidimas apie romų jaunimo, ypač merginų, socialinio vystymosi galimybes.

Informacinė kampanija „Ankstyvos santuokos – praleistos galimybės“, vykdoma projekto rėmuose, buvo orientuota į nepilnamečių mergaičių tėvus, romų jaunimą, romų bendruomenių lyderius, o taip pat ir pedagogus.

Veiklą vykdė ekspertų šviečiamosios bendruomenės Romaintegration kartu su romų organizacijomis: Respublikiniu visuomeniniu susivienijimu „Baltarusijos romų diaspora“, apylinkės visuomeniniu susivienijimu „Ašmenos romų bendruomenė“. Užsienio partneriais buvo VŠĮ „Lygių teisių ekspertizės centras“ (Vilnius, Lietuva) ir Canada Fund for Local Initiatives.

Сыр исы баро ракирибэн Конвенции палэ чачипэн биатэнгино «биато исы мануш кэ 18-бершытко джиипэн». Биаты и тэрнэ браки – ада исы кай ек тэрно мануш маина кэ дешоохто бэрш. Кай исы лыла кэ Фондо Организации Объединенных Наций по народонаселению кай исы само бутыр тэрнэ браки дэ явир тхэма : Нигер – 75%; Чад и Центральноафриканская Республика – 68%; Бангладеш – 66%; Гвинея – 63%; Мозамбик – 56%; Мали – 55%; Буркина-Фасо и Южный Судан – 52%; Малави – 50%, Индия – 47%. По сари лума сыкавэллэ со тэрно брако хаськирэл дурыдыр джиипэн кэ чхая. Енэ периячхэн тэ сыклен, палдава нанэ бутя ваш лэнгэ лачхэ, лэндэ наджал развитие гудякиро и сатыпнаскиро.¹

Sutinkamai su Vaikų teisių konvencija „vaikas yra kiekviena žmogiška būtybė iki 18 metų amžiaus“. Vaikų ir ankstyvos santuokos pagal savo prasmę yra santuokos, kur nors vienas iš sutuoktinių yra jaunesnis nei 18 metų. Jungtinių Tautų Organizacijos Fondo pasaulio gyventojų tyrimo duomenimis didžiausi vaikų ir ankstyvų santuokų rodikliai yra tokiose šalyse: Nigeris – 75%, Čadas ir Centrinės Afrikos Respublika – 68%, Bangladešas – 66%, Gvinėja – 63%, Mozambikas – 56%, Malis – 55%, Burkina Faso ir Pietinis Sudanas – 52%, Malavis – 50%, Indija – 47%. Pasaulinė praktika rodo, kad dažniausiai susituokia žemo išsilavinimo merginos arba ankstyva santuoka yra priežastis, dėl kurios tolimesnis merginos išsilavinimas baigiasi. Ankstyva santuoka gali turėti ilgalaikes neigiamas pasekmes merginų fizinei ir psichinei sveikatai. Jos faktiškai praranda savo vaikystę, galimybę gauti išsilavinimą ir surasti gerą darbą.¹

Тэрнэ браки – ада исы хаськирибэн чачипнаскиро джувлен и чхаен

Генеральная Ассамблея ООН в своей резолюции (18 декабря 2014 года), посвященной чхаворэнгирэм, тэрнэнгирэм и принудительным бракам призвала предупреждать и искоренять эту практику².

Чхаворэнгиरो брако роздыкхэлпэ сыр хаськирибэн чачипнаскиро чхаюрьен и чхаен:

- надэл лачхо ськлякирибэн;
- надэл тэ явэн лачхо джиипэн;
- енэ нанэ готова тэ бианэн састыпнаса и гудяса.

В соответствии со ст. 32 Конституции Республики Беларусь семья, материнство, отцовство и детство находятся под защитой государства. В соответствии со ст.4 Кодекса Республики Беларусь о браке и семье признается только брак, заключенный в органах, регистрирующих акты гражданского состояния. Фактические брачные отношения не порождают между мужчиной и женщиной супружеских прав и обязанностей. Условиями заключения брака являются: взаимное согласие лиц, вступающих в брак; достижение ими брачного возраста; отсутствие препятствий к заключению брака. Взаимное согласие означает, что желание заключить брак исходит исключительно от жениха и невесты. Никто не может быть принужден к заключению брака под влиянием насилия, угрозы или иного противоправного воздействия на психику лиц, вступающих в брак. Брачный возраст устанавливается в 18 лет.

Ankstyvos santuokos – moterų ir merginų teisių pažeidimas

Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja savo rezoliucijoje (2014 m. gruodžio 18 d.), skirtoje vaikų, ankstyvų ir priverstinių santuokų prevencijai skatino užkirsti kelią ir naikinti šią praktiką².

Vaikų santuoka traktuojama kaip mergaičių ir merginų teisių pažeidimas, todėl kad:

- užkerta kelią efektyviai užbaigti jų išsilavinimą;
- atima galimybes įgyti profesinius ir gyvenimo įgūdžius;
- padidina pernelyg ankstyvo neštumo, gimdymo ir motinystės riziką, kol jos taps pasirošusios fiziškai ir psichologiškai.

Sutinkamai su Baltarusijos Respublikos Konstitucijos 32 straipsniu šeima, motinystė, tėvystė ir vaikystė yra saugomi valstybės. Remiantis Baltarusijos Respublikos santuokos ir šeimos kodekso 4 straipsniu, valstybės yra pripažįstama tik tą santuoka, kuri yra sudaryta civilinės metrikacijos institucijos. Faktiniai santuokiniai santykiai nekuria santuokinių pareigų ir teisių tarp vyro ir moters. Santuokos sudarymo sąlygos yra abipusis besituokiančių asmenų sutikimas, santuokinio amžiaus buvimas, santuokos kliūčių nebuvimas. Abipusis sutikimas reiškia, kad noras sudaryti santuoką yra išskirtinai nuotakos ir jaunikio. Niekas negali būti priverstas sudaryti santuoką dėl smurto, grasinimų ir kitos neteisėtos įtakos besituokiančių asmenų psichikai. Nustatomas santuokinis mažius yra nuo 18 metų.

Тэрнэ браки дэ Беларусь

Кай прольджинэ пучипэн, проведенного Национальным статистическим комитетом при поддержке Детского фонда ООН (ЮНИСЕФ) в 2011 году, тэрнэ браки (до 18 лет) зуралэс исы дэ Беларусь кэ джувля, котора маинэн набаро сыклякирибэн. И сыр галынэ со дэ Беларусь около 6% джувля дэ 20-49 бэрша, савэ выгинэ палэ ром, то лэнгэ наисыс 18 бэрша. При этом ранние половые связи само баро исы машкир джювлендэ, кай дживэн дрэ гава. Кай прольджинэ пучипэн, дрэ форо или тькно форо в среднем 5% джювля кэрэн тэрно брако, а дэ гава – 11%, дэ дуй молы бутыр. При этом на ранние половые связи белоруска джювля и, как следствие, тэрнэ браки зуралэс тасавэл по налачхо сыклякирибэн. Кай исы джувля с общим базовым образованием, кай выгинэ палэ ром до 18 лет, составила около 19%, а кай исы джувля с высшим образованием – всего 2,1%.³

Тэрнэ браки кай исы дэ романы культурно джиипэн

Рома кэ Беларусь исы социально уязвима мануша. Тэрнэ чхаворэ сыклена около 80% но на сарэ досыклен сари школа. 12% рома дэ дэш бэрш и бутыр наджинэн тэ гинэн и тэ

Ankstyvos santuokos Baltarusijoje

Remiantis Nacionalinio Statistikos Komiteto prie Jungtinių Tautų Vaikų fondo (UNICEF) 2011 m. tyrimo duomenimis, ankstyvos santuokos (iki 18 metų) labai paplitę Baltarusijoje tarp moterų, turinčių bazinį mokyklinį išsilavinimą. Taip, tyrimo duomenimis, Baltarusijoje apie 6% moterų 20-49 metų amžiuje pirmą kartą ištekėjo arba turėjo neregistruotų santykių su vyru iki joms sukako 18 metų. Pažymima, kad ankstyvi lytiniai santykiai yra daugiau paplitę tarp merginų, gyvenančių kaimo vietovėse. Miestuose ir miesto tipo gyvenvietėse vidutiniškai 5% moterų sudaro ankstyvas santuokas, o kaimo gyvenvietėse – 11%, t.y. beveik du kartus daugiau. Ankstyvus lytinius santykius, o kaip pasekmę, ir ankstyvas santuokas stipriai įtakoja jų išsilavinimo lygis. Taip, moterų, turinčių bendrą bazinį išsilavinimą, kurios ištekėjo iki 18 metų, dalis sudarė apie 19%, tuo tarpu aukštąjį išsilavinimą turinčių moterų dalis yra tik 2,1%.³

Ankstyvos santuokos romų kultūros tradicijų kontekste

Baltarusijos romų gyventojai yra socialiai pažeidžiama grupė. Tik tai 80% romų vaikų turi pradinį ar vidurinį išsilavinimą, bet dauguma baigia tik bazinį mokyklos kursą. 12% romų 10

рандэн. Вышо сыклякирибэн исы кэ 2%. Профессионально-техническое или среднее специально сыклякирибэн исы кэ 17% мануша. Официально кэрэн буты около 9%⁴.

Тэрнэ браки кэ рома исы, дэ Беларусь кэ 50% и являются одним из факторов, углубляющих социально пхарипэн кэ рома, со нашукар исы дэ тэрно джиипэн, и май бутыр кэ романэ чхая.

Дэ проекто зорьяса романэ чхавэнгиرو кай кэрэн пучипнаскири буты, исыс галыно дэ сави рик кицык исы тэрнэ браки.

Данные мониторинга представлены в таблице 1.

Дэ 2014-2015 бэрш,кэ рома кай дживэн дэ Минск, Гомель, Витебск, Несвиж, Слуцк, Ошмяны, Бобруйск исыс 56 тэрнинька браки. Берша чхаворенгирэ исыс 16-17 берш. Само терны исыс чхаюри 14 бэрш.

Романэ чхавэ галынэ со какана тэрнэ браки уже нанэ бут,лэн ятхья танэдыр. Особэно дэ барэ форья.

Кэ рома исы дуй варианты брако кэ тэрнэ чхаворэ: екхитко-одой дада чхаворэнгирэ доракирэнпэ пале брако. Дуйтко варианто - ада кели чхаворэ кокорэ нашен,и дада лэнгирэ наджинэн.

Тэрны семья ловэнса неустойчиво. Кели энэ тэрнинька,то палэ кхэр или буты уже наракирас. Терны пара бышты по мэн дадендэ.

Тэрнэ мануш чхурдэн школа и лэнгэ дуридыр пхарэс тэ досыклен, тэ попэрэн буты и машкир общества лэнгэ пхарэс тэ дживэн.

Тэрнэ мануша джан по не официально буты либо сезонно буты. А тэ явэн сыкле,джанас бы по официална бутя. Со дэлас лэнгэ социально преимущества.

metų amžiuje ir vyresni nemoka nei skaityti, nei rašyti. Aukštąjį išsilavinimą turi nedaugiau nei 2%. Vidurinį, profesinį-techninį arba specialųjį vidurinį išsilavinimą turi apie 17% romų. Oficialiai įdarbinti yra apie 9% visų Baltarusijos romų⁴.

Ankstyvos santuokos yra tradicija romų bendruomenėse ir Baltarusijoje sudaro truputį mažiau nei 50% ir yra vienas iš faktorių, gilinančių romų visuomenės problemas, negatyviai įtakoja romų jaunimo visus gyvenimo aspektus ir atima iš jaunimo, ypač merginų, socialines galimybes.

Projekte romų mediatorių jėgomis buvo atliktas ankstyvų santuokų monitoringas. Monitoringo duomenys pateikti 1-oje lentelėje.

2014-2015 metais Minsko, Gomelio, Vitebsko, Nesvyžiaus, Slucko, Ašmenos, Bobruisko romų bendruomenėse buvo užfiksuota 56 ankstyvų santuokų. Vidutinis sutuoktinių amžius yra 16-17 metų. Buvo užfiksuoti du atvejai, kai jaunamartėmis tapo 14 metų merginos.

Romų mediatoriai pažymėjo, kad šiuo metu matoma ankstyvų santuokų kiekio mažėjimo tendencija ir santuokinio amžiaus padidėjimas. Ypač ši tendencija pastebima didelių miestų romų bendruomenėse, o taip pat regionuose, kur efektyviausiai vyksta romų socialinės integracijos procesai (Ašmena, Sluckas).

Romų bendruomenėse išsaugomi du ankstyvų santuokų tipai: pirmas – tai yra sutartinė santuoka, kuri sudaroma tėvų; antras – santuoka, lydima pabėgimu, kai jauna pora nusprendžia susituokti be tėvų leidimo.

Таблица 1.

Город/ регион	Кол-во ранних браков в период 2014- 2015 гг.	Кол-во семей, проживающих самостоятельно (без родителей)	Кол-во детей, рожденных в «ранних» семьях	Ко-во семей, в которых супруги имеют школьное образование	Ко-во семей, в которых супруги официально трудоустроены	Примечание
Минск	13	1	4	9	-	1 супруг – учится в Вузе
Гомель	12	4	6	-	-	-
Витебск	13	3	3	1	-	самый ранний возраст супруги - 14 лет
Боб- руйск	8	-	4	3	-	самый ранний возраст супруги- 14 лет
Слуцк- Несвиж	6	2*	1	1	1**	* аренду жилья оплачивают родители ** супруг официально трудоустроен, супруга оканчивает школу
Ошмяны	4	-	1	3	2	-

26 СЕМЬИ ДЖИВЭН НА ДЭ
ОФИЦИАЛЬНО БРАКО

47%

30 СЕМЬИ КЭРДЭ ПЭСКИРО
БРАКО ОФИЦИАЛЬНО

53%

46 СЕМЬИ ДЖИВЭН ДАДЭНСА.
АДА ИСЫ

82%

10 СЕМЬИ ДЖИВЭН НА ДАДЭНСА.
АДА ИСЫ

18%

ДЭ 39 СЕМЬИ ЧХУРДЫНЭ ТЭ СЫКЛЕН ДЭ ШКОЛА

70%

ДЭ 17 СЕМЬИ ЧХАВОРЭ МАИМЭН ШКОЛЬНО
СЫКЛЯКИРИБЭН

30%

ДЭ 53 СЕМЬИ НАНЭ ПОСТОЯННО БУТЫ СОБ ТЭ РАКХЭН
ПЭСКИРЭ СЕМЬИ

95%

ДЭ 3 СЕМЬИ ЧХАВРЭ
ОФИЦИАЛЬНО КЭРЭН БУТЫ

5%

Lentelė 1.

Miestas/ regionas	Ankstyvų santuokų kiekis 2014- 2015 m.	Afiskrai gyvenančių šeimų kiekis (be tėvų)	„Ankstyvose“ šeimose pagimdytų vaikų skaičius	Šeimų, kuriose santuokiniai turi mokyklinį išsilavinimą, kiekis	Šeimų, kuriose santuokiniai yra oficialiai įdarbinti, kiekis	Pastabos
Minskas	13	1	4	9	-	1 sutuoktinis – mokosi Universitete
Gomelis	12	4	6	-	-	-
Vitebskas	13	3	3	1	-	Pačios jauniausios santuoktinės amžius - 14 metų
Bobruiskas	8	-	4	3	-	Pačios jauniausios santuoktinės amžius - 14 metų
Stuckas- Nesvyžius	6	2*	1	1	1**	* būsto nuomą apmoka tėvai ** sutuoktinis oficialiai įdarbintas, santuoktinė baigia mokyklą
Ašmena	4	-	1	3	2	-

26 JAUNŲ ŠEIMŲ GYVENA
BE SANTUOKOS
REGISTRACIJOS

47%

30 ŠEIMŲ OFICIALIAI UŽREGISTRAVO
SAVO SANTUOKĄ

53%

46 JAUNŲ ŠEIMŲ GYVENA
SU TĖVAIS

82%

10 ŠEIMŲ GYVENA SAVARANKIŠKAI
(ATSKIRAI NUO TĖVŲ)

18%

39 ŠEIMOSE JAUNI SUTUOKTINIAI METĖ
MOKSLUS MOKYKLOJE

70%

17 ŠEIMOSE SUTUOKTINIAI
TURI MOKYKLINĮ ĮSILAVINIMĄ

30%

53 ŠEIMOSE SUTUOKTINIAI NETURI NUOLATINIO DARBO
IR LĖŠŲ, KAD IŠLAIKYTŲ ŠEIMĄ

95%

3 ŠEIMOSE SUTUOKTINIAI
OFICIALIAI ĮDARBINTI

5%

Браки и рождения у рома не всегда официально регистрируются. Это осложняет получение личных идентификационных документов или свидетельств о браке, что является преградой для получения государственной поддержки и помощи в стране проживания.

Баро проценто тэрнэ браки кэ рома насджалпэ кэ тэрно брако кэ гаджэ.

Само барии причина тэрнэ бракэнгиро кэ гадже-со енэ тэ бианэн. Кэ рома тэрно брако, ада исы традиция и чхая выджан палэ ром чхаюрьенса. Гаджэнгирэ дада наджинэн, нарикирэн бахталыпнаса пэскирэн раклорэн, и раклорорэ накандэн дадэн, а кэ рома чхаворэ кандэн и джан палэ ром бахтыса. Кэ гадже потом выджал налачхипэн, ада екджинэ тэрнэ джувля ячхэнпэ, кхэрытко насилие, убийства новорожденных и аборты из-за случайной беременности.

«Ман исыс чурдэ, — роспхэнэлас Раиса Банковская. — Варисавода вряма дружиндем чхавэса. Мануша лэнэ тэ ракирэн; треби тэ джас палэ ром. Но мэ накамьем и пхэндем дава чхавэскэ. Но ев нагалыа ман, и чурдя пашэ кхэр. Зачхурдыа дэ вурдэн и залыджия кэ пескири семенца дэ Россия. Палэ дуй дэвэс явьем кхэрэ.»

« А кэ мэ, — роспхэнэл Людмила Петровна Банковская (дай Раисакири), — явнэ лэскирэ дада. Но мэ джиндем со мири чхай накамэл тэ джал палэ ром. Пхэндем лэнгэ со кэрава биде, если нарискирна мирья чха. Енэ яндэ ла...»

Romų santuokos ir vaikų gimimas ne visada yra oficialiai registruojami. Tai apsunkina asmeninių identifikacinių dokumentų ir santuokos liudijimų gavimą, kas yra kliūtis valstybinei paramai gauti gyvenamojoje vietoje. Jauna šeima yra finansiškai nestabili. Kai abu sutuoktiniai yra mokyklinio amžiaus, nėra kalbos apie nuosavą būstą arba darbą. Abu sutuoktiniai-vaikai yra tėvų išlaikytiniai. Jauni sutuoktiniai, kaip taisyklė, meta mokslus. Laikui bėgant, jie sustoja šiame vystymosi lygyje. Einant metams vis sunkiau grįžti į mokslus ir gauti gerą išsilavinimą. Įprastas pajamų šaltinis – tai ne kvalifikuotas darbas. Išsilavinimo nebuvimas apsunkina oficialų įdarbinimą.

Nežiūrint į aukštą ankstyvų santuokų procentą tarp Baltarusijos romų gyventojų, jų specifika skiriasi nuo ankstyvų baltarusių santuokų.

Pagrindinė daugumos baltarusių ankstyvų santuokų priežastis – ankstyvas neštumas. Romų ankstyvos santuokos – tai daugiau tradicija, nei vienoje ankstyvoje santuokoje nebuvo užfiksuoti nesantuokiniai lytiniai santykiai ir neštumas, kaip tokių santykių pasekmė. Vaikų kultas, nekaltybės iki santuokos kultas, šeimos kultas, kurie yra paplitę romų kultūroje yra socialinio gyvenimo pagrindas, kuris leidžia išvengti tokių negatyvių pasekmių kaip vienišos jaunos motinos, smurtas namuose, naujagimių nužudymas ir abortai dėl atsitiktinio neštumo.

Информационно буты «Тэрно брако-упущенные возможности»

Дэ дава проекто исыс пролыджиши роспхыныбен «Тэрнэ браки-упущенные возможности». Романэ чхавэ кай кэрдэ дая буты, джанас кэ романэ семьи.(60 семьи) Кэ савэ барьена тэрнэ чхаворэ, и роспхэндэ со нанэ шукар кели тернинка чхаворэ женинэнпэ (см. таблица 2).

Дэ дая буты, кай роспхэнэнас и ракирнас дадэнса,выгия дуй патябнытка ракирибэна, со шукар тэ явэл тэрно брако:

1. Дэ тэрно брако чхаврэ сыгыдыр барьена гудяса, и ракхэн румня и чхаворэн пэскирэн.

«Тэрнэ чхавэ кэрэнпэ ромэнса, а чхая лачхэ хуланенса.»

2. Дэ тэрнэ бэрша чхаворэ сыгыдыр присыклен ек кэ ек, и бутыр ракхэн семья и нарозджанпэ.

«Молодые супруги растут вместе, происходит одновременное становление характеров, это позволяет избегать конфликтов и разводов в будущем».

Но и исыс и явир ракирибэн дэ семьи, а соскэ нашукар кели тэрнэ чхаворэ женинэнпэ:

Нанэ лачхо сыклярибэн кэ чхаврэ. Пал дава нанэ лачхо достатко дэ семья. Нанэ лачхэ бутя гаджитка, кай чхаврэ тэ явэн сыклякирдэ,то буты дэлас лачхэ ловэ

Nebuvo užfiksuota nei vienos priverstinės santuokos arba santuokos pagal tėvų susitarimą, tikrąją to žodžio prasme. Būsimų sutuoktinių norai visada buvo prioritetas.

„Mane vieną kartą pavogė, - pasakoja Raisa Bankovskaja (Vitebskas). – Kurį laiką draugavau su vaikinu. Aplinkiniai pradėjo sakyti, kad neva reikia ištekėti. Bet aš nenorėjau, nutariau nutraukti santykius, apie ką ir pasakiau buvusiam sužadėtiniui. Bet jis to nesuprato, pagavo mane prie namų, įstūmė į mašiną ir nuvežė pas gimines į Rusiją. Grįžau namo tik po dviejų dienų“.

„O pas mane, - pratęsia Liudima Petrovna Bankovskaja (Raisos mama), - atėjo jo tėvai. Aš jau žinojau, kad Raja nenori tekėti. Pažadėjau, kad jo šeimai bus daug problemų, jei artimiausiu laiku negrąžins dukros. Sutiko...“

Informacinė kampanija „Ankstyvos santuokos – prarastos galimybės“

Šiame projekte buvo įgyvendinta informacinė kampanija „Ankstyvos santuokos – prarastos galimybės“. Romų mediatoriai aplankė romų šeimas, kurios auklėja paauglius, ir papasakojo apie ankstyvų santuokų socialines pasekmes. Informacija apie ankstyvas santuokas ir jų pasekmes buvo pasidalinta su 60 romų šeimomis (lentelė 2).

Таблица 2.

Населенный пункт	Количество семей	Количество детей девочек (девушек)\ возраст	Количество детей-мальчиков (юношей)/возраст
Минск	13	7\ 12-17 лет	10\ 12-15 лет
Бобруйск	10	8\ 13-17 лет	6\ 11-17 лет
Слуцк	10	11\ 12-17 лет	10\ 12-17 лет
Гомель	8	5\ 11-16 лет	3\ 9-14 лет
Витебск	10	8\ 14-17 лет	4\ 15-16 лет
Ошмяны	7	6\ 13-17 лет	7\ 15-17 лет

Lentelė 2.

Gyvenvietė	Šeimų kiekis	Mergaičių (merginų) kiekis/ amžius	Berniukų (vaikinų) kiekis/ amžius
Minskas	13	7\ 12-17 metų	10\ 12-15 metų
Bobruiskas	10	8\ 13-17 metų	6\ 11-17 metų
Sluckas	10	11\ 12-17 metų	10\ 12-17 metų
Gomelis	8	5\ 11-16 metų	3\ 9-14 metų
Vitebskas	10	8\ 14-17 metų	4\ 15-16 metų
Ašmena	7	6\ 13-17 metų	7\ 15-17 metų

Дэ романы семья и романы культура, тэрны семья дживэл кэ тэрнэскирэ дада. И дада лыджэн ответственность палэ дая тэрны семья. Ада шукар но и нашукар. Шукар со тэрнэ манушэс рахэна и сыклякирна пхуридыр мануша. Нашукар со тэрнэ мануша как правило надосыклен и джан по романо маро, а гаджитка бутя наджинэн тэ кэрэн. Пал дава и гаджэ дыкхэна по ромэндэ нашукар.

Светлана Гомонова ракирла: «Тэрнэ мануша наджинэн джиинэн и рикирнапэ палэ дадэндэ. А дадэндэ джан бутыр ловэ пал дава. Дэ 16-17 берш напэрэса лачхи ловитко буты. Так фэдыр тэрно маннуш тэ сыклел зуралэдыр и дуридыр попэрла лачхи ловитко буты».

Ирина Соколова какана родэла буты и ракирла: «Трэби шукар тэ сыклен и чхая и чхавэ. Енэ женинэнпэ тэрнинька и со дуридыр? Бутыр пхаридыр чхаенгэ, кели нанэ сыклякирдэ, выджал тэ джал по бибахталы или мылалы буты, кай пльскирна тыкнэ ловэ. И со дасави дай передэла пэскирэ чхаворэнгэ? Даже если гиян палэ ром то досыклен, кай тэ дэн рада по пэскири семья....»

Informacinės kampanijos metu buvo kalbama su paauglių tėvais ir išsiaiškinti du pagrindiniai argumentai pagrindžiantys ankstyvų santuokų naudą:

1. Ankstyvos santuokos padeda anksčiau psichologiškai subręsti ir tapti daugiau savarankišku, nes atsiranda atsakomybė ne tik už save, bet ir už žmoną ir vaikus.

„Ankstyvos santuokos auklėja kaip vaikus, taip ir merginas. Vaikinai nutraukia paauglių linksmybes, tampa daugiau atsakingais. Merginos – tampa daugiau šeimyniškomis, rūpestingomis“

2. Jauname amžiuje charakteris ir įpročiai dar nenusistovėjo ir yra daugiau lankstūs. Augant kartu, sutuoktiniai abudu formuoja šeimos tradicijas ir įpročius.

„Jauni sutuoktiniai auga kartu, tuo pačiu metu formuojasi jų charakteriai, kas leidžia užkirsti kelią skandalams bei išsiskyrimams ateityje“

Informacinės kampanijos romų dalyvių buvo taip pat suformuluotas kontrargumentas (prieš ankstyvas santuokas) regioninių romų bendruomenių pokalbių ir susitikimų metu. Kontrargumento esmė yra tokia:

Romų jaunimo išsilavinimo trūkumas sąlygoja jos nekonkuravimo galimybes darbo rinkoje, kas sąlygoja nedarbą arba nelegalų (kai kuriais atvejais kriminalinį) užimtumą, o tai veda į žemesnę gerovės ir socialinės apsaugos lygį.

Дэ кадая роспхендытко буты «Тэрнэ браки-упущенные возможности» бутыр романэ семьи ракирдэ, нашукар со чхаворэ нанэ шукар сыклэ и пал дава джиипэн выджала налачхи. Кана врямо ятьха дасаво кай трэби тэ явэн сыклэ.

«Нашукар кели чхая чхурдэн сыклякирибэн и джан палэ ром. Тэрно брако ада исы налачхо рындо кэ рома.- ракирла Анфиса Егорова (Ошмяны).

Надежда Геращенко – кэрэл буты дэ гомельско отделения ОО «Белорусская цыганская диаспора» роспхэндя палэ тэрнэ браки: «Амари джиипнытко буты исы тэ наявэл тэрнэ браки кэ чхаворэ. Тэрнэ насыклен или надосыклен, лэнгэ нанэ бутя и дуридыр энэ кокорэ накамэн тэ кэрэн буты. Кэ энэ джал ранне взросло джиипэн, лишение детства, низкая степень образования. Все эти факторы в жизни цыганской молодежи по своей сути закрепляют социальную изоляцию цыган, обрекают их на бедность и отсталость».

Šeimos kultas romų kultūroje sąlygoja tai, kad jauna šeima bei jaunikio tėvų šeima gyvena kartu. Atsakomybę už jaunos šeimos gerovę atitinka tėvams. Tai turi kaip savų privalumų, taip ir trūkumų. Neginčijamas privalumas yra tai, kad jauna šeima, kurioje nors vienas iš sutuoktinių dar nėra pilnametis, yra globojama tėvų. Kaip trūkumą galima įvardinti finansinio savarankiškumo nebuvimą: jauni sutuoktiniai, kurie neturi išsilavinimo, gali dirbti tik mažai apmokamus, nereikalaujančius profesinės kvalifikacijos darbus, t.y. negali tinkamai aprūpinti savo šeimą.

Svetlana Gomonova (Minsk) mano: „Jaunučiai vyras ir žmona nežino gyvenimo ir laikosi tėvų, kuriems prisideda pragyvenimo išlaidos. Be to, esant 16-17 metų neįmanoma gauti gerą darbą. Jaunimui šiame amžiuje reikia galvoti apie išsilavinimą ir gerą darbą“.

Irina Sokolova (Bobruiskas), šiuo metu ieško darbo, taip pasisako ankstyvų santuokų tema: „Berniukams ir mergaitėms būtinai reikia mokytis, kitaip sukurs šeimą (o pas romus ankstyvos santuokos yra įprastas reikalas) – o kas toliau? Ypač sunku merginoms... be išsilavinimo nėra darbo. Tik tai valytoja įsidarbinti ar kitą purviną darbą dirbti... o ką neraštinga mama gali duoti savo vaikams? Nieko... Reikia mokytis, net jeigu jau šeima yra sukurta, negalima mesti mokyklos...“

Пал дава пхэнаса

Тэрнэ браки кэ белоруска рома выджан кэ дуй ракирибэна:

Екхе бокостыр тэрно брако да исы культура и традиционно джиипэн романо. Дякэ дживдэ амарэ папы. А романы джувлы ячхэл хуланы вашэ семья и ракхэла ла. Да исы лакиро джиипэн романно.

Явирэ бокостэ тэрнэ браки надэн возможность тэрнэ манушэнгэ тэ явэн дэ современно джиипэн лачхе сыклякирдэ манушэнса. Енэ нашавэн дасави возможность. Джан по налачхэ бутя, либо традэн паш свэто тэ закэрэн ловэ. Со кэрла лэнгиرو джиипэн неважно.

Но дэ амаро врямо уже бут рома гален, со трэби тэ сыклен чхаворэ и башэнпэ и мангэн тэ сыклен. Кана тэрнэ браки нанэ бут. Тэрнэ манушэнгэ треби тэ роспхынэс со енэ нашавэн. Кон кэрдя дая буты и пхирдя кэ романэ семьи, галынэ, кай тэрнэ манушэнгэ трэби тэ сыкавэс примэры, и да шансо сыклякирдо тэ наумэкэн пока исы врямо. Лачхо сыклякирибэн-лачхо джиипэн.

Со трэби тэ явэл выводу экспертной группы проекта стало утверждение о необходимости разработки:

- А) просветительско буты наифэдыр, ориентировано на повышении мотивации романэ тэрнэ мануша тэ явэл лачхо сыклякирибэн (экскурсии, иные виды внешкольной работы);*
- Б) сыклякэрдэ програма ваш ромэндэ кон маина бэрша, ориентированно на обучение необходимым социальным навыкам и профессиональной специализации;*
- В) сыклякэрдэ программа ваш романэ чхая и джувля, способствующих их эффективной интеграции в социальные процессы белорусского общества.*

Informacinės kampanijos „Ankstyvos santuokos – prarastos galimybės“ metu dauguma romų šeimų sutiko su argumentu, kad jaunavedžiai kenčia nuo išsilavinimo stokos negatyvių pasekmių, dėl to, kad metė mokytis mokykloje.

«Yra labai blogai, kai mergaitės meta mokyklą. Kartais jos mokosi gerai, bet ištekėjus pamiršta mokslus visam laikui. Tokios santuokos yra visos romų tautos problema», - sako Anfisa Egorova (Ašmena).

Nadežda Geraščenko – visuomeninės organizacijos „Baltarusijos romų diaspora“ Gomelio skyriaus aktyvistė – vienareikšmiškai išdėstė savo nuomonę ankstyvų santuokų tema: „Mūsų pagrindinis uždavinys yra užkirsti kelią ankstyvoms santuokoms, nes jų pagrindine priežastimi ir tuo pačiu pasekme tampa nedarbingumas, tinginystė, ankstyvas suaugusiųjų gyvenimas, vaikystės nebuvimas, žemas išsilavinimo lygis. Visi šie faktoriai romų jaunimo gyvenime tarsi užtvirtina romų socialinę izoliaciją, pasmerkia juos skurdui ir atsilikimui“

Išvados

Ankstyvos santuokos Baltarusijos romų bendruomenėje turi dvejopą prasmę:

Iš vienos pusės – tai yra senos kultūrinės tradicijos dalis, susijusi su šeimos kultu bei ypatingu moters vaidmeniu, kurios pagrindinė paskirtis – rūpinimasis šeima ir namais.

Iš kitos pusės, ankstyvos santuokos ženkliai apriboja jaunų sutuoktinių lavinimosi galimybes, kas daro juos nekonkurencingais darbo rinkoje ir sąlygoja negatyvias socialines pasekmes nelegalaus (kai kuriais atvejais – kriminalinio) darbo pavidalu, žemą gerovės lygį.

Optimistinė tendencija yra tai, kad palaipsniui mažėja ankstyvų santuokų skaičius nuolat įtraukiant romų jaunimą į įvairias lavinamąsias programas. Pagrindine projekto ekspertinės grupės išvada tapo pritarimas būtinybei plėtoti:

- A) *švietėjiškus renginius, orientuotus didinti romų jaunimo motyvaciją gauti išsilavinimą (ekskursijos, kitos nemokyklinės veiklos rūšys);*
- B) *švietėjiškas programas suaugusiems romams, orientuotas būtinų socialinių įgūdžių ir profesinės specializacijos lavinimui;*
- C) *švietėjiškas programas romų merginoms ir moterims, skatinančias jų efektyvią integraciją į Baltarusijos visuomenės socialinius procesus.*

1. **Детские браки: 39 000 каждый день // Every Woman Every Child/Girls Not Brides/OMS/PMNCH/United Nations Foundation/UNFPA/UNICEF/UN Women/World Vision/World YWCA/** Доступен по ссылке http://www.who.int/mediacentre/news/releases/2013/child_marriage_20130307/ru/
2. **Resolution № 69/156**
Available at <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/705/89/PDF/N1470589.pdf?OpenElement>
3. **Многоиндикаторное кластерное обследование по оценке положения детей и женщин в Республике Беларусь, 2012 год. Итоговый отчет. Минск, Республика Беларусь:** Национальный статистический комитет Республики Беларусь, Детский Фонд ООН (ЮНИСЕФ). – Минск, 2013. – С.5, 135-137.
4. **Национальный состав населения, гражданство**
// Национальный статистический комитет Республики Беларусь (Белстат) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://belstat.gov.by/perepis-naseleniya/perepis-naseleniya-2009-goda/vyhodnye-reglamentnye-tablitsy/natsionalnyi-sostav-naseleniya-grazhdanstvo/> – Дата доступа: 07.11.2014.